

Beste ouder, jv- of zondagsschoolleider, leerkracht en kerkenraadslid,

De box *Bijbelse Woordenschat* van de GBS vindt zijn weg binnen gezinnen, jeugdverenigingen en (zondags)scholen. We horen van ouders die de box zelf hebben aangeschaft en van kerkenraden die de box uitdelen aan alle gezinnen of als kraamcadeau schenken. Ook horen we van scholen die de digitale versie of de box in de klas gebruiken en aan alle gezinnen de box meegeven.

In de handleiding bij de box wordt op pagina 5 uitgelegd hoe u de woordposters en uitlegkaarten kunt gebruiken. Van verschillende kanten kregen we de vraag hoe *Bijbelse Woordenschat* praktisch ingezet kan worden en hoe de verbinding gemaakt kan worden tussen gezin, kerk en school. Ook ontvingen we mooie ervaringsverhalen, die we graag met u delen.

In samenwerking met KOC en Jeugdbond Gereformeerde Gemeenten is daarom deze aanvullende handleiding ontstaan. We geven antwoord op de volgende vragen:

1. [Op basis waarvan zijn de woorden in Bijbelse Woordenschat gekozen?](#)
2. [Hoe zet ik Bijbelse Woordenschat in binnen gezin, kerk of school?](#)
3. [Hoe maak ik de verbinding met de hele gemeenschap?](#)
4. [Hoe zoek ik een woord bij een psalm of Bijbelgedeelte?](#)

We hopen dat deze aanvullende handleiding u helpt om de box actief te gebruiken en zo de Bijbelse woordenschat onder onze kinderen te vergroten.

GBS
G.T. Geerts

KOC
C. Verduijn

Jeugdbond Gereformeerde Gemeenten
J.C. de Bonte-van der Sluijs

Op basis waarvan zijn de woorden in Bijbelse Woordenschat gekozen?

De box *Bijbelse Woordenschat* is een hulpmiddel voor gezin, school en kerk om kinderen moeilijke woorden uit de Bijbel en berijmde psalmen uit te leggen.

De start van de methode *Bijbelse Woordenschat* ligt bij de Calvijnsschool in Ederveen. Vanuit de wens om kinderen Bijbelse woorden aan te leren werd dit initiatief gekoppeld aan het aanleren van de psalmen.

In de scholenversie van *Bijbelse Woordenschat* is daarom een koppeling gemaakt met het psalmrooster van de methode *Vertel het Woord (handreiking bij de Bijbellessen)*. Bij vrijwel alle psalmen van dit rooster zijn twee woorden geselecteerd, die met behulp van een voorbeeldtekst en woordposter worden uitgelegd.

Deze zelfde woorden zijn te vinden in de box *Bijbelse Woordenschat*, alleen dan zonder de koppeling aan een specifieke psalm.

Wat betreft de keuze voor woorden, er is gekeken naar Oudhollandse woorden. Woorden die nu verouderd zijn of die kinderen niet meer herkennen in de context van vandaag. Het kan zijn dat u woorden mist. We denken na over vervolgproducten van *Bijbelse Woordenschat*, waarin deze woorden mogelijk alsnog een plaats krijgen.

Hoe zet ik *Bijbelse Woordenschat* in binnen gezin, kerk of school?

Gezin

- ❖ Kies een vast moment in de week waarop er rust en ruimte is om een Bijbels woord uit te leggen. Sommige ouders kiezen voor de zondagmiddag, anderen doen het na de maaltijd, voor het naar bed gaan of op zaterdag. Het kan als in- of aanvulling van de huisgodsdienst zijn.
- ❖ Kies zelf een woord uit, of laat uw kind een woord kiezen. Of sluit aan bij de woorden die de kinderen op school of op de jeugdvereniging/zondagsschool leren of een woord dat terugkwam in de preek op zondag of het gelezen Bijbelgedeelte.
- ❖ Gebruik de woordposter en de voorbeeldtekst. U kunt ook zelf een herkenbaar voorbeeld uit het dagelijks leven vertellen dat hoort bij het te leren woord. Stel aan het begin wat open vragen, zoals: waar heb je dit woord deze week gehoord? Wat bedoelde de dominee ermee?
- ❖ Als afsluiting kunt u de gespreksvraag die onderaan de voorbeeldtekst staat, bespreken. Ook kunt u een psalmversje uitkiezen om met elkaar te zingen.
- ❖ Benut de kansen tijdens de andere dagen van de week om het geleerde woord te herhalen. Een aantal voorbeelden:
 - Tijdens het voorlezen uit 'Mary Jones': 'Zij was een Godgetrouwe, een kind van God.'
 - Met een kind voert u een gesprek over regels: 'Dit is ons beleid, dit gedrag verwachten wij van jou.'
 - Tijdens een bezoek aan een winkel is het erg druk: 'Nou, hier is een schare, wat veel mensen!'

Voorbeelden

'Mijn kinderen kiezen zondagmiddag uit de box een woord. Ik benadruk richting hen dat het 'hun' woorden zijn, en ik merk dat mijn kinderen daar trots op zijn. Ik leg de woorden uit aan de hand van de voorbeeldtekst in het boekje. Daarna hangen we de woordposters aan de koelkast, zodat de kinderen het ook steeds weer zien. Ik probeer het woord doordeweeks ook te gebruiken. Het ene woord leent zich daar iets meer voor dan het andere ('bereiden' is makkelijker in het dagelijks taalgebruik te gebruiken dan 'most').'

'Op zaterdagmiddag pakken we de box erbij. We pakken de kaart die vooraan staat, en gaan dus op alfabetische volgorde de box door. Ik vraag de kinderen waar zij aan denken bij het woord, en lees daarna de voorbeeldtekst. Ik stel ook de vraag die onderaan staat, en we zingen met elkaar een van de psalmen die onderaan staan. Daarna leggen we de kaart onder het doorzichtig tafelzeil dat op onze eettafel ligt. Hierdoor is het steeds zichtbaar tijdens koffie- en eetmomenten. Er liggen nu ongeveer zes kaarten onder het tafelzeil.'

Voorbeeld

‘Op zondag na de maaltijd pakken we de box erbij. We zijn voren in de box gestart en bespreken dus op alfabetische volgorde de woorden.

In plaats van het lezen van het Bijbelgedeelte dat aan de beurt is, lees ik een van de psalmen die onderaan staan. Daarna lees ik de voorbeeldtekst en laat ik de woordposter zien.’

School

Bij het aanleren van de psalm

- ❖ Wanneer jullie geen licentie hebben op de digitale *Bijbelse Woordenschat*: Zoek bij de psalm die aangeleerd wordt één of twee woorden die moeilijk zijn en met behulp van *Bijbelse Woordenschat* uitgelegd kunnen worden. Je kunt hierbij input halen uit de lijst ‘overzicht woordkaarten’ die te vinden is op de website <https://www.bijbelsewoordenschat.nl/scholen>
- ❖ Kom er gedurende de week op terug, door de woordposters digitaal te laten zien of uitgeprint op A3 op te hangen in de klas.
- ❖ Maak zo mogelijk een koppeling naar de Bijbelse vertellingen, door in de vertelling of vooraf/achteraf het moeilijke woord met de betekenis te herhalen.
- ❖ Wees creatief: benut de kansen tijdens het lesgeven van andere vakken of alledaagse gebeurtenissen om een geleerd woord te herhalen.

Bij een Bijbelvertelling

- ❖ Lees bewust het Bijbelgedeelte door en kijk of er één of meerdere moeilijke woorden naar voren komen die m.b.v. *Bijbelse Woordenschat* uitgelegd kunnen worden. Pak de bijbehorende woordposter(s) uit de box en lees de script(s) door.
- ❖ Toon vóór de vertelling uit de Bijbel het Bijbelwoord en kom hier tijdens het Bijbelverhaal regelmatig op terug.
- ❖ Maak vooraf een selectie van een aantal woordposters. Laat de leerlingen aan de hand van deze woordposters het verhaal samenvatten. Of laat kinderen vooraf een kaart uitkiezen, na het Bijbelverhaal mogen ze vertellen of hun woordposter bij het verhaal past. Waarom wel of niet?

Overige mogelijkheden

- ❖ Maak met elkaar een Bijbelse woordenschatmuur. Hang de behandelde woordposters (vergroot) op. Met gekleurde papiertjes kunnen leerlingen tekst of tekeningen toevoegen: bedachte synoniemen, een Bijbeltekst waar dit woord in voorkomt, uitleg van het woord in één zin, een Bijbelverhaal dat bij dit woord past.
- ❖ Laat de kinderen zelf een verhaal maken en het te leren moeilijke woord (zo vaak als mogelijk) gebruiken.

- ❖ Laat de kinderen zelf de woordspin, woordtrap, woordkast of woordparachute op de woordposter uitbreiden (evt. met voorbeelden in plaats van met woorden). Helemaal zelf maken is ook zeker mogelijk.

Voorbeelden

‘Wij hebben bij alle psalmroosters van groep 3 tot en met 6 gekeken welke woorden er aangeleerd kunnen worden. Dit hebben we zo goed mogelijk verdeeld.

Bij het aanleren van de psalm op maandagmorgen leg ik de psalm uit aan de hand van twee moeilijke woorden. De voorbeeldtekst helpt mij daarbij.

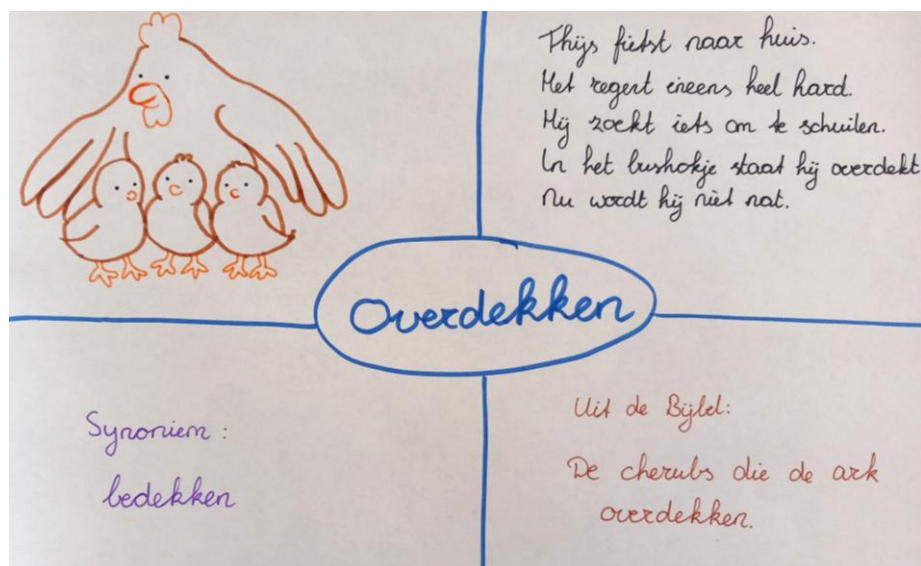
Ik print de woordposters op A3-formaat uit en hang deze vooraan in de klas. Zo worden ikzelf en de kinderen elke dag herinnerd aan de psalm die ze die week leren.’

‘Na een Bijbelverhaal vraag ik soms de leerlingen om op een blaadje twee kolommen te maken. In de eerste kolom schrijven zij drie woorden die wél bij het Bijbelverhaal passen, en in de andere kolom drie woorden die er niet bij passen. Daarna bespreken ze dit in tweetallen, en als laatste rond ik het klassikaal af met één of twee voorbeelden aan te halen.’

‘Ik gaf de kinderen een blanco papier. In het midden schreven zij het moeilijke woord. Dit kan een te leren woord zijn gekoppeld aan de psalm, of een woord dat passend is bij de Bijbelvertelling. De leerlingen verdeelden het papier vervolgens in vier vlakken. In de vlakken kwamen achtereenvolgens:

- Vlak 1: een tekening die bij het woord past
- Vlak 2: een eigen verhaal met het woord
- Vlak 3: een synoniem
- Vlak 4: een Bijbeltekst of Bijbelverhaal passend bij dit woord past.’

Een voorbeeld:

Jv – zondagsschool – kerk

- ❖ Kies bij de voorbereiding van een jv-avond of zondagsschooluurtje een moeilijk Bijbels woord dat voorkomt in de Bijbelvertelling of het behandelde gedeelte.
- ❖ Zoek bij dit woord de bijbehorende woordposter en voorbeeldtekst op in de box. Voordat u de vertelling start, kunt u kort stilstaan bij de betekenis van dit woord.
- ❖ Leg tijdens of na de vertelling de verbinding met de praktijk: hoe zien we dit woord terug in het leven van Bijbelse personen, en wat betekent dit voor ons vandaag? Vergroot de woordposter en hang deze zichtbaar in het lokaal op. Kom hier in dezelfde of een volgende bijeenkomst op terug, door te vragen wat het woord betekent en in welke Bijbelse geschiedenis het (nog meer) voorkomt.

Voorbeeld van een zondagsschool

‘We hebben een eigen methode ontwikkeld, waarbij we woordkaarten gebruiken. We leggen één woord van de kaart uit, bedenken daar vijf vragen bij. De kinderen beantwoorden deze vragen. Die antwoorden leren ze thuis, en de ouders bespreken de vragen ook met hun kinderen.’

Hoe maak ik de verbinding met de hele gemeenschap?

Zoals eerder genoemd is de box *Bijbelse Woordenschat* bedoeld als hulpmiddel voor gezamenlijk gebruik binnen de driehoek gezin – kerk – school.

Uit onderzoek blijkt dat een woord gemiddeld vijf tot zeven keer herhaald moet worden voordat het beklijft. Dit is ook de kern van de methode *Bijbelse Woordenschat*.

Juist de herhaling binnen de verschillende contexten (gezin, kerk en school) helpt in het begrijpen en onthouden van de Bijbelse woordenschat.

Eén Bijbels woord wordt in **dezelfde periode** op **meerdere plaatsen** gebruikt.

Niet door overal nieuwe uitleg te geven, maar door herhaling en verdieping. Kinderen leren een woord begrijpen doordat ze het bespreken in de klas, terug horen thuis en herkennen in de preek.

Hierna geven we tips hoe de samenwerking tussen gezin, kerk en school verstevigd kan worden.

Gezin & school

Voor ouders:

- ❖ Maakt de leerkracht van uw kind gebruik van Bijbelse Woordenschat (de digitale versie of de box)? Vraag dan na welke woorden zij uitleggen bij het aanleren van de psalm op maandag, zodat u weet wat er op school behandeld is, en u daar thuis bij kunt aansluiten.

Voorbeeld

‘Van school hebben we de psalmenlijst voor het hele jaar ontvangen, met daarbij bij elke psalm de twee Bijbelse woorden die aangeleerd worden op school. Op maandagmiddag laat ik mijn kind de twee nieuwe kaarten opzoeken en ophangen (dit kan bijv. op de eigen slaapkamer, op de koelkast of waar dan ook).

Als we thuis de psalm zingen, kijken we een aantal keer per week ook naar deze woordposter. Ik stel vragen als: weet je nog wat dat woord betekent? Weet je nog welk voorbeeld de juf erbij noemde? Ook lees ik soms het stukje uit de handleiding en spreek ik daar (aan de hand van de gespreksvraag) verder over met mijn dochter.

Op de volgende maandag ruilen we de twee kaarten om voor twee nieuwe kaarten.’

Voor leerkrachten:

- ❖ Deel via de nieuwsbrief of aan het begin van het schooljaar via een brief (als aanvulling van het psalmrooster) welke moeilijke woorden uitgelegd worden bij het aanleren van de psalmen.

Gezin & kerk

Voor ouders:

- ❖ Hoort u in de tekst of preek een moeilijk Bijbels woord voorkomen? Zoek thuis in de box of daar een woordposter en voorbeeldtekst van is. Maak de verbinding voor de kinderen door te zeggen: vanmorgen in de preek hoorde ik de dominee dit woord zeggen. Weet jij wat de dominee daarmee bedoelde? Gebruik de woordposter en voorbeeldtekst om uitleg te geven.

Voor jv- en zondagsschoolleiders:

- ❖ Deel met ouders welk moeilijk woord aangeleerd is.
- ❖ Geef een kopie van de woordposter mee naar huis.

Voor kerkenraad en dominee:

- ❖ Wanneer in de tekst of het thema van de preek een moeilijk Bijbels woord voorkomt, kunt u aanhaken bij de uitleg die in *Bijbelse Woordenschat* gegeven wordt.
- ❖ ‘Lees het thuis maar eens na, kinderen, wat het woord ... betekent.’

Reactie van een kind

‘Toen de dominee in de preek het woord ‘rechtvaardig’ gebruikte, wist ik wat het betekende. We hadden het op de jeugdvereniging besproken en thuis nagelezen met de woordposter.’

Reactie van een leidinggevende van een zondagsschool

‘Wij merken dat kinderen beter luisteren naar de Bijbelvertelling wanneer we eerst samen stilstaan bij een moeilijk woord. Het helpt hen te begrijpen waar het in de geschiedenis om gaat. In de preek, thuis en op school horen ze het woord weer, en dat geeft herkenning. Het is mooi om te zien hoe één woord op verschillende plaatsen betekenis krijgt.’

Reactie kerkenraadslid

‘Als kerkenraad vinden we het belangrijk dat kinderen de Bijbel leren verstaan. Door op school, in het jeugdwerk en in de prediking met dezelfde Bijbelse woorden te werken, merken we dat er herkenning ontstaat. Dat helpt kinderen om de preek beter te volgen en geeft ouders aanknopingspunten voor het gesprek thuis.’

School & kerk

Voor leerkrachten:

- ❖ Deel met de kerkenraden van de gemeentes waartoe de leerlingen behoren welke psalmen ze leren en welke moeilijke woorden uitgelegd zullen worden.

Voor jv- en zondagsschoolleiders:

- ❖ Vraag na bij de scholen waar de leerlingen op zitten of zij gebruikmaken van *Bijbelse Woordenschat* en welke moeilijke woorden er aangeleerd worden. Zo kunt u bij hen aansluiten door deze woorden en hun betekenis terug te laten komen in de vertelling of het bespreken van de geleerde vragen.

Voor kerkenraad en dominee:

- ❖ Sta, wanneer dat mogelijk is, stil bij de moeilijke Bijbelse woorden die de kinderen die week geleerd hebben.

Hoe zoek ik een passend woord, psalm of Bijbelgedeelte?

Welk woord past bij dit psalmversje?

Leert uw kind een psalmversje, en weet u niet goed welk woord daarbij past?

Op twee manieren kunt u op zoek naar een bijpassend woord.

- ❖ U kunt binnenkort gebruikmaken van het psalmregister, dit wordt opgesteld. Te zijner tijd kunt u dit register raadplegen en downloaden via de website www.bijbelsewoordenschat.nl
- ❖ U kunt zelf op zoek naar een bijpassend woord door het psalmversje op te zoeken en aandachtig door te lezen. Pak dan uit de box het boek met uitlegkaarten erbij, op pagina 10 en 11 staat een alfabetisch woordregister. Welke Oudhollandse woorden staan in het psalmversje? Welke woorden zijn moeilijk te begrijpen? Zoek op of er van deze woorden een woordposter bestaat. Zo ja, zoek deze op in de box (hopelijk is in uw box nog enigszins de alfabetische volgorde bewaard gebleven) en blader in het boekje naar de uitlegkaart. Zo nee, zoek dan verder naar een ander woord dat in het psalmversje naar voren komt.

In welke psalm komt het woord nog meer voor?

Onderaan de voorbeeldteksten in de handleiding staan vaak drie psalmen waarin het moeilijke woord voorkomt. Deze opsomming is niet volledig. Wanneer het psalmregister af is, zal er ook een lijst beschikbaar komen op de website waarin per moeilijk woord alle psalmversjes genoemd worden waar het woord in staat.

Wilt u nu weten in welke psalmen het woord nog meer voorkomt?

Gebruik dan de *Concordantie van de berijmde psalmen van 1773* van ds. J.W. Pieper en ds. J.M. Coops (tweedehands verkrijgbaar), de [website](http://www.psalmboek.nl) van de GBS met het programma GBS Bijbel Online, de GBS Bijbel app of de website www.psalmboek.nl. In het zoekvak kunt u het moeilijke woord intypen, waarna alle psalmen waar dit woord in voorkomt, zichtbaar worden.

Welk Bijbelgedeelte past bij het geleerde woord?

Lees van tevoren de voorbeeldtekst van het gekozen woord door. Vaak wordt er een Bijbels voorbeeld genoemd. Zo wordt bij het woord 'overdekken' het voorbeeld genoemd dat de Heere Jezus de mensen in Jeruzalem bestraft en het voorbeeld noemt van een hen die haar kuikens onder haar vleugels verzamelt. U kunt dan dit gedeelte opzoeken in de Bijbel. Weet u het niet uit uw hoofd? Gebruik dan 'Nederlandse concordantie van de Bijbel' van ds. A. Trommius, de [website](http://www.psalmboek.nl) van de GBS met het programma GBS Bijbel Online of de GBS Bijbel app om m.b.v. een kernwoord het Bijbelgedeelte te vinden. Wanneer er in de voorbeeldtekst geen Bijbelse geschiedenis benoemd wordt, kunt u ervoor kiezen een van de psalmen te lezen die onderaan staan.